

A BÁLNA, AMELY TENGERALATTJÁRÓ VOLT

Gosztola Kitti:

Azt mondják, egy kéz nem bír el két dinnyét egyszerre

A bálna, amely tengeralattjáró volt. Kortárs pozíciók Albániából és Koszovóból című időszaki kiállítás katalógusa az albán és a koszovói művészet fejlődéséről ad átfogó képet a két állam történelmi múltjának bemutatásával Fabényi Julia múzeumigazgató kurátori bevezetője, valamint Gëzim Qëndro, Shkelzen Maliqi műkritikusok és Sezgin Boynik művészettudományi tanulmányai révén.

A katalógus bevezető szövegei a kettévált régió kultúrájában bekövetkezett szakadást, majd a 2000-es évektől megfigyelhető közeledést, kialakuló párhuzamokat részletezik. Az Albánia és a hozzá csatlakozni kívánó Koszovó között 1913-ban meghúzott határokat a második világháborút követően nemcsak hogy visszaállították, de 1949-ben, Tito és Hoxha megromlott politikai kapcsolatának következményeként véglegesen le is zárták, kettéválasztva ezzel az albánok lakta területet. Ettől kezdve Albánia és Koszovó művészete ellentétes utakon járt. Míg a Hoxha-féle kemény diktatúra alatt Albániában kizárólag a szocialista realizmus kapott teret – nem létezett a volt szocialista országokra szinte kivétel nélkül jellemző második nyilvánosság sem –, addig Koszovó, Jugoszlávia részeként Tito nyugati nyitásának következményeként egy kritikai éltől mentes, esztétizáló, modern művészetet alakított ki.

Előrelépések mindkét művészeti szintéren viszont csak a két országot elszigetelő diktatúrák végével kezdődtek, a 2000-es évek elején, jellemzően osztrák és más külföldi kulturális alapítványok támogatásával. René Block és Harald Szeemann a „Balkán művészetét” tematizáló kiállításai és a KulturKontakt rezidencia programjai lehetőséget biztosítottak az albán és a koszovói művészek nemzetközi integrációjára. Albániában a kulturális élet fellendülését a tiranai biennálék is elősegítették, melyek Edi Rama, Tirana egykori polgármestere (ma Albánia miniszterelnöke) szervezésében valósultak meg. (A kiállítás egy egész szek-

ciót szentelt ennek a biennálé keretében megvalósult városrehabilitációs projektnek **A város visszaolvasása** alcímen.) Shkelzen Maliqi tanulmányában René Block és Harald Szeemann leegyszerűsítő, a „balkanizmust” mint pozíciót erősítő koncepcióival szemben is érvel, hiszen amint a nyugati kritika figyelme más felé irányult, a két színtérnek a Nyugat segítsége nélkül is fenn kellett tartania magát. Sezgin Boynik emellett a koszovói színtér nehéz anyagi helyzetére is kitér, többek között az ízlésben és világnézetben konzervatív oldal és a progresszív művészetet képviselők között zajló, közpénz fölötti civakodásra.

A katalógusszövegekben a kiállítás kurátori koncepciójának mélyrétegei is feltárulnak. A kurátori munka elsődleges szempontja az volt, hogy a két régió művészetét a 2000-es években felfutó Balkán-kontextuson kívül, egyedi sajátosságában mutassa be és felfejtse a két színtér közötti párhuzamokat. Albánia és Koszovó kultúrája a rendszerváltást követően is külön fejlődött, viszont a diktatórikus múlt és a történelmi adottságok miatt mégis sok ponton mutat hasonlóságot. Mivel a két ország zaklatott közelmúltja és önállósodási folyamata egyazon örökségből fakad, a kiállítás azokat a műveket részesítette előnyben, melyek a függetlenedés nehézségeivel foglalkoznak vagy a súlyos történelmi hagyaték nyomait hordozzák magukon. Az alkotások visszatérő toposza a múlt örökségének feldolgozása néhol megrendítően tragikus, néhol ironikus megfogalmazásban. A bemutatón számos fiatal, a 80-as években született művész szerepelt, náluk a diktatúra nem tudatosan megélt, hanem családi örökségként létező mentális nyomként jelenik meg.

A katalógusban visszaköszönnek Kálmán Borbála tárlatról már jól ismert falszövegei is.

A kiállításához hasonlóan a katalógus vonatkozó része is hét témakörre tagolódik. A fejezetek különböző munkák bemutatása mellett elemzika a két színtér közötti

párhuzamokat és ellentmondásokat is, összefüggésben azzal, hogy az elmúlt 20 évben milyen kérdések foglalkoztatták az albán és a koszovói kortárs művészeket.

A **Hétköznapi utópiák** témakör indítja a katalógust. Jakup Ferri rajzai és textiljei abszurd képet vázolnak fel a környezetükben elszigeteltségben élő koszovói emberekéről. Kézi szövésű szőnyegeit albán nőkkel együttműködésben készíti, ezzel utalva a kortárs művészet és a máig jelen lévő hagyományok összeegyeztethetőségére. Driton Selmani *Utópia, a hely, amely nem létezik* (2009) köztéri performanszt egy évvel Koszovó függetlenségének kikiáltása után hajtotta végre. A videó a Pristinába vezető autópályán készült és arra reflektált, hogy a médiában paradicsomi helyként reklámozott, újonnan alakult államról alkotott elképzelések mennyire távol állnak a valóságtól.

Az **Időrendek** címet viselő témakör a diktatórikus múlt súlyát, a múlt és a jelen közötti viszonyrendszert taglalja. Itt találjuk például a nemzetközi szinten legismertebb albániai származású művész, Adrian Paci legelső videomunkáját *Albániai történetek* (1997) címmel. A 90-es évek végén, a kommunista diktatúra felszámolását követően, az új demokratikus vezetés súlyos válságba sodorta az országot. Ezek az események több családot és fiatalot készítettek emigrációra. Ekkor hagyta hátra hazáját többek között Adrian Paci is és költözött Olaszországba. Az *Albániai történetek* egy nagyon egyszerű, de mélyen személyes mű ebből az időszakból, melyet Paci hároméves kislányával készített. A filmben a lányát hallhatjuk, amint saját maga által kitalált abszurd tündérmeséket mond el a kamera előtt. A történetekben a folklórból ismert szereplők – mint a boci, a cica és a kakas – kalandjaik során katonákkal és a nemzeti erővel találkoznak.

A **Palimpszeszt** azt elemzi, hogy milyen szempontok szerint lehet újraértelmezni a múlt hátrahagyott örökségét a jövő számára. A katalógusban ennél a fejezetnél

találjuk Violana Murataj „Ditëlindja” – Születésnapom megünneplése (2010) című munkáját, aki a Hoxha-rezsim alatt építtetett közel 6000 bunker közül barangol be jó néhányat videójában.

A város visszaolvasása az elmúlt évtizedek lenyomatait vizsgálja a városi folyamatokon belül. Ennél a fejezetnél találjuk a katalógus bevezető szövegében is tárgyalt városrehabilitációs céllal indított tiranai bienálésorozatát, melynek segítségével sikerült a fővárosnak magára vonnia a nemzetközi művészeti színtér figyelmét. A katalógusban négy videomunka is említésre kerül, melyek Edi Rama homlokzat-projektjét és művészeti programját elemzik más-más aspektusokból. Rama 2013 óta Albánia miniszterelnöke, maga is festőművészként kezdte pályáját. A 2000-es évek elején Tirana polgármestereként színesre festette a főváros egyes részeinek homlokzatát, hogy költséghatékony módon vonzóbbá tegye a várost. Több művész számára a polgármester kezdeményezése ellenszenves lépés volt, hiszen személyesen döntött a végső látványról. Gentian Shkurti *Színvak* (2004) című fikciós videomunkájában egy nő és egy színvak fiú beszélget arról, hogy a városban milyen változások történtek a homlokzat-projektnek köszönhetően. Alban Hajdinaj műve radikálisabban nézi a változásokat: a *Szem előtt* (2003) című videó a korábbi polgármester köztéri intervencióját az állampolgárokkal szembeni vizuális erőszakként értelmezi.

A Meg nem írt történetek témakör alá tartozó művek a társadalmon belüli viszonyrendszerek és a patriarchális albán társadalmi szokásjogok 21. századi érvényességének kritikáját fogalmazzák meg. Az albániai és a koszovói albán társadalmi hagyományokat mindmáig átszövik a *Kanun* törvényei, melynek hatása, hogy a homoszexualitással vagy a női egyenjogúsággal kapcsolatos felvetések mind a mai napig felháborodást váltanak ki a lakosság körében. KOJA (Fitore Isufi) *Japán (Szüzességi zászló)* (2006) című művében a máig élő hagyományok legitimitását, a tradicionális népszokások érvényességét kérdőjelezi meg. A *Japán* azt a vidéki Koszovóban még létező hagyományt teszi gúny tárgyává, mely szerint a nászéjszaka után úgy ünneplik a menyasszony szüzességét, hogy közszemlére teszik a házaspár vérfoltos lepedőjét, így igazolva az asszony tisztaságát az őt befogadó család előtt. KOJA művében egy, a közepén piros folttal megjelölt fehér zászlót látunk a szélben lengedezni.

Az **Újrakódolás** fejezethez olyan művek kapcsolódnak, melyek a hovatarozás kérdésével, az identitás mesterséges konstrukcióival, a társadalmi, a politikai okokból felmerülő áttelepülésre reflektálnak. Albánként születni Jugoszláviában, majd Koszovó határain belül kikötni, ez Driton Selmani örökölt identitása. *Azt mondják, egy kéz nem bír el két dinnyét egyszerre* (2012) című műve egy albán mondáson alapszik, mely azt jelenti,

hogy nem lehet egyszerre két dolgot birtokolni vagy nem lehet egyszerre két helyen élni. Selmani egy Albánia és Koszovó határában lévő hídon állva két görögdinnyét tart a kezében. Arra kérdez rá, hogy hogyan lehet ugyanannak az embernek maradni, miközben mesterségesen különböző identitásokkal ruháznak fel.

A kiállítás külön fejezetben foglalkozott azzal, hogy a művészek hogyan élik meg saját nyugat-balkáni pozíciójukat, illetve a kelet-európai országokra általánoságban (is) jellemző nehézkes művészeti infrastruktúra működését. A **To be a Künstler...** (Hogy művész lehess...) alcím köré rendezett művek között emblemikus Jakup Ferri, Driton Hajredini, Lulzim Zeqiri *A kurátorra várva* (2012) című közös performanszának dokumentációja, melyben a három koszovói művész egy egész éjszakán át várt Edi Muka albán kurátorra a Koszovói Nemzeti Galéria előtt annak reményében, hogy a kurátor felfedezi őket és részvételt kínál számukra az általa rendezett kiállításon.

A bálna, amely tengeralattjáró volt. Kortárs pozíciók Albániából és Koszovóból.
Szerk. Dr Fabényi Júlia – Kálmán Borbála
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum,
2016, 240 oldal, angol-magyar, 2.900 Ft.

Központi Múzeumi Igazgatóság, Hungexpo,
 Tájak-Korok-Múzeumok, Kiváló Áruk Fóruma...
 – a Kádár-rendszer múzeumpolitikája

múzeumcafé
54

A MúzeumCafé 54. számát keresse a nagyobb
 újságárusoknál és a múzeumshopokban!

kádár
 a pártállam és a múzeumok

TÁNYÉROK, OTTHONKÁK, ÉNKÉP

ARTMAGAZIN ONLINE KÉRDEZ KIOSZT MEGMOND AJÁNL FELVESZ FOTÓZ BLOGOL

Tányérok, otthonkák, énkép

Szabó Eszter Ágnes: Budapest blue – a város, ahol élek című kiállítása a Ferencvárosi Pincegalériában – megnyitászöveg

2016.09.25
Tatai Erzsébet

A cseréptányér egyidős a civilizációval, és a tányér a terített asztal lényegi eleme, az étel hordozója. Sokunk számára ma már annyira evidens, hogy rendszeresen étkezünk, és tányérból eszünk, hogy nem tulajdonítunk neki jelentőséget (rá se hederítünk), és ma már ritkán ünnepi az a pillanat, amikor asztalhoz ülünk. A civilizáltak tekintett körökben többnyire már csak a gyerekek esznek figurálisan festett tányérból, noha a tányér jelentős szerepéből következően festenek rá már évezredek óta különféle motívumokat. Nagyon nem mindegy tehát, hogy mi van a tányéron. Ezek felemelítésével csak arra mutatnák rá, hogy miért hat annyira mélyen Szabó Eszter Ágnes munkája a maga páratlan ábrázolásaival. Már a falusi kultúrában is elváltak, a nézésre és az evésre való tányér. Nem hétköznapi a díszített, festett tányér, különlegesebb, ha figurális rajta az ábrázolás és még inkább, ha életképi jelenet van rajta, a kritikai ábrázolás pedig egyenesen rendkívüli. Márpedig SZEÁ tányérjain pillanatképek vannak társadalmi, politikai életünkből. Ezek a képek olyan kérdéseket vetnek fel, amelyekről nem bújhatunk ki, állást kell foglalnunk velük kapcsolatban.

Instagram

artmagazin.hu

Követed

artmagazin.hu artmagazin.hu

214 bejegyzés 313 követő 80 követés

artmagazin
#HÍREK #ARTMAGAZIN #DÍJ #ViolukContemporary

Idén a VIOLUK Contemporary standja nyerte el az Artmagazin díjat, mert egy kifejezetten kereskedelmi fókuszú környezetben is sikerült otthonos, lakásgaléria hangulatot teremtenie – válogatásával, a bemutatás módjával emlékeztet arra, hogy a művészet alapvetően személyes, emberi tevékenység és elköteleződés. Standján a Ludwig Múzeum életműkiállításáról is ismert építész-designer Yona Friedman lakása és gondolatai köszöntik a látogatót, a Párizsban vele forgatott interjú fontos globális üzenetekkel teli. Mellette Hajas Tibor, Kuchta Klára, Major János, Reigl Judit és Bernar Venet műveit láthatjuk a falakon.

„Az Artmagazin közvetlen viszonyt alakít ki olvasói és a művészet között, és épp ez lezsett a VIOLUK standján is: hogy látszik, szívesen érdeklődnek azok a művészek és témák, amikkel foglalkozik. A fiatal lelkesedést és a friss szemléletet is díjaztuk, amikor neki adtuk az Artmagazin-díjat.” – mondta Topor Tünde az Artmagazin alapító-főszerkesztője.

A díj azt adja, amivel meggyőződése szerint legjobbat lehet egy kortárs galériáért: presztízszt, anyagi támogatást, vagyis kedvezményes részvételt a vásáron, kommunikációt és reprezentatív megjelenést a magazinban.

„Nagyon büszkék vagyunk az Artmagazin-díjra! Hála az égnek és a szakmai zsűrinek és az erre is nyitott közönségnek, hogy így értékelték a munkánkat. Idén nemzetközi perspektívából mutatunk be magyar művészeket. Legfőbb feladatunk a közvetítés, és tudjuk, fontos szerepe van a válogatásnak, ugyanakkor azt gondoljuk, sikerünket legfőképp az általunk bemutatott művészeknek és munkáik minőségének köszönhetjük.” – mondta a díj átvételekor Lukács Viola, kurátor, a VIOLUK Contemporary vezetője.

Fotó: Biró Dávid

Timeline Photos · 4 hours ago ·

View full size · More options

Like Comment Share

8

#HÍREK
#ARTMAGAZIN
#DÍJ
#VIOLUKCONTEMPORARY

PAUKER® HOLDING

az én nyomdám

Teljeskörű nyomdaipari szolgáltatások
+36-1-272-2290
nyomda@pauker.hu
www.pauker.hu

BUSINESS 6x
Superbrands
10 '11 '12 '13 '14 '15

MB | MAGYAR
BRANDS
3x '11 '12 '13

Nyomdai munkák: **PAUKER® HOLDING**
az én nyomdám

magyar
nyomdatermék
NYOMDA- ÉS PAPIIPARI SZÖVETÉS

ELVESZTEGETETT

/ D Ő

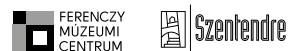
WASTED

T \ M E

MŰVÉSZETMALOM
2016. 09. 03. – 11. 20.

MARINA ABRAMOVIĆ / BAK IMRE \ BERSZÁN ZSOLT / BUKTA IMRE \
JELENA BULAJIĆ / RADU COMŞA \ EIJA-LIISA AHTILA / EL-HASSAN RÓZA \
ERDÉLY MIKLÓS / FAJGERNÉ DUDÁS ANDREA \ FARKAS ÁDÁM / FEHÉR LÁSZLÓ \
ANDREAS FOGARASI / HEGEDŰS 2 LÁSZLÓ \ KIS RÓKA CSABA / PETER KOGLER \
KORONCZI ENDRE / ANNA KOTT \ LOVAS ILONA / PETER MATTHEWS \
VERA MOLNAR / JONATHAN MONK \ NAGY KRISZTA / SORIN NEAMTU \
NÉMETH ÁGNES / REIGL JUDIT \ KATHARINA ROTERS / FLORIN STEFAN \
VICTOR SYDORENKO / SZIRTES JÁNOS \ SZOLNOKI JÓZSEF / SZŰCS ATTILA \
VÁRNAI GYULA / VERES SZABOLCS / BILL VIOLA

2000 Szentendre,
Bogdányi út 32.
+36 20 779 6657
info@muzeumicentrum.hu
www.muzeumicentrum.hu
f/artcapital2016
www.artcapital.hu

ART ALAPÍTVÁNY
CAPITAL

Támogatók: UNICA SAMSUNG

modem: FINNIGORN

Együttműködő partnerek: MÓZT

Szirtes János: Éjféli 1. | 2014